

Orijinal Kaynak: Doyle, Andrew. (2021, January 19). “The Importance of Obscenity”, *UnHerd*.

Atıf Şekli: Doyle, Andrew. (2021, Eylül 17). “Müstehcenliğin Önemi”, Çev. Simge Su Fırıncioğlu, *Sosyal Bilimler*. sosyalbilimler.org/müstehcenliğin-onemi

Müstehcenliğin Önemi

Andrew Doyle

Türkçesi: Simge Su Fırıncioğlu

Tutuculuğun bayrakçısı olmaktan daha kötüsü yoktur. James Joyce’un *Ulysses*’i *The Little Review*, Margaret Anderson ve Jane Heap tarafından hazırlanan bir Amerikan edebiyat dergisi tarafından ilk yayımlandığında, dağıtımını durdurmak için müdahale edenler Amerikan Posta Servisi’nin başındakilerdi. Kopyalar toplanmış ve yakılmıştı ve kitabın on üçüncü bölümü (“Nausicaa”) yayımlandıktan sonra —ki bölümde Leopold Bloom, Sandymount sahilinde üç kızı izlerken mastürbasyon yapıyordu— bunun üzerine New York Ahlaksızlığı Bastırma Camiası işe el attı.

Olan davanın sonucunda Anderson ve Heap ahlaksızlıktan suçlu bulundu ve *Ulysses*’in yayını durduruldu —belki de Tanrı Onan’ı öldürdüğünden beri bir mastürbasyona verilen en büyük aşırılıktı. Dava neredeyse tam bir asır önce oldu ve bizim “müstehcenlik” anlayışımızda hayal edilemeyecek bir şekilde değişti. Modern standartlara göre, Joyce’un Blomm’un sahilde ve havai fişekler patlarken yaptığını hayal ettiği boşalma müstehcenden çok, usturupluca duruyor:

Ardından bir havai fişegin daha fırlayışı güm patlayışı köreltici ve Oo! şimdi Roma kandilinin parçalanışı bir ah çekiş gibi Oo! ve herkes bağırırmaktaydı geçmiş kendilerinden sırma sırma filiz atan yaldızlı hareler dalgırlar sağanağı döküldü bakın Ah! tümü yeşilimsi şebnemsî yıldızlardı yaldızlı düşen Ah, çok güzel! Ohh öyle yumuşak, enfes, yumuşak!¹

Ama tabii ki de 20. yüzyılın başlarında böyle sahnelerin sansürcüleri üzeceği aşikârdı. Ezra Pound, *The Little Review*’deki editörleri kitabı yayımlatmak için en çok istek gösteren kişi, riskin gerçekliğini Joyce’a bir mektubunda yazdı: “Sanırım eğer metni olduğu gibi yayımlatırsak oldukça sansürleneceğiz. AMA buna kesinlikle değer.”

Bugünlerde çoğumuz müstehcenliğin fikrini bile müzik zevki ya da komedi anlayışı kadar değişken buluruz. Ama *Ulysses*’in yayımlanmasının durdurulmasından 40 yıl sonra bile. 1960’lardaki Penguin Books —ki daha yeni D. H. Lawrence’ın *Lady Chatterley’s Lover* [*Lady Chatterley’in Sevgilisi*] yayımlamışlardı— davasındaki hâkim ve başsavcı jürinin

¹ Söz konusu alıntının kaynağı: Joyce, James. (1997). *Ulysses*. (2. Basım). Çev. Nevzat Erkmen. İstanbul: Yapı Kredi Yayınları, 413-4. —yhn

davayı düşürme kararına inanamamıştı. Davada başsavcı Mervyn Griffith-Jones'un açılış [konuşması](#)nda çok şeyler oldu, ki konuşmasında jüriye kitabı “karılarının ya da kâhyalarının okumalarını isteyip istemeyeceklerini” sordu.

Savunma, Griffith-Jones'un anlayamadığı bir şeyi anlamıştı: O da bu davanın kıyaslanamayacak sosyal değerler üzerine olduğuydu. Belirli bir zümre için Lawrence'ın kitabı Britanya'nın ahlaki değerlerine açık bir saldırıydı. Ama bu düşünce seksüel bir devrim gerçekliğinin içinde olan bir topluma uygun değildi. Griffith-Jones için bir kitabın sayfalarında “sikmek” [*fuck*] ya da “amcık” [*cunt*] gibi sözlerin olması bile bu kitabın kesinlikle hiçbir edebî değere sahip olmadığını göstergesiydi. Tabii *Ulysses*'in on beşinci bölümünde çıkan “amcık Kate”² hakkında ne düşüneceğini kimse bilemez.

İyi amaçlarına rağmen Griffith-Jones'un edebiyat hakkında bir hissiyatı yoktu ve bu, müstehcenliğin yazarlar için hep önemli bir araç olduğunu bilmemesinden anlaşılıyor. *Chaucer'in Canterbury Tales* [*Canterbury Hikâyeleri*] mesela, “Değirmencinin Hikâyesi” şövalyeninkine bir cevap olarak yazılmıştır ve bu yüzden saray aşkının [*courtly love*] şaşalı yazımı “onu gizlice amcığından yakaladı”³ gibi dizelere dönüşüyor. *Twelfth Night* [*On İkinci Gece*], Shakespeare tutucu Malvolio'yu ona sahte bir aşk mektubundaki el yazısını inceletirken gizlice “amcık” kelimesini heceleterek aşağılıyor: “İşte onun “C'leri, onun U'ları ve onun T'leri” (“N” için ve [*and*] kullanılmıştır, dönem için yaygın bir yöntem.) Eğer müstehcenlik en muhteşem ozan için sorun değilse bu en koyu tutuculara bile düşünmek için yer vermez mi?

Aslında, müstehcenlik yasaları iğrenmeyi yasalaştırmaktan fazlasını yapmaz, ki bu hepimizin bir noktaya kadar hissettiğimiz bir şeydir ama bunun herkese yayılması mümkün değildir. [1857 Müstehcen Yayınlar Yasası](#)⁴ [*Obscene Publications Act 1857*] ve on bir yıl sonraki Regina Hicklin'e karşı davasına kadar yasal müstehcenlik testi bir materyalin “baştan çıkartma ve kirletme”, var olmuş en sınırı belli olmayan formüllerden biri, ihtimali

---

² Orijinali: “Cunty Kate”. Türkçedeki üç *Ulysses* çevirisinde de bu yönde çeviri birliği var. Bkz: Joyce, James. (1997). *Ulysses*. (2. Basım). Çev. Nevzat Erkmen. İstanbul: Yapı Kredi Yayınları, s. 633, 639, 640; Joyce, James. (2015). *Ulysses*. (3. Basım). Çev. Armağan Ekici. İstanbul: Norgunk Yayıncılık, s. 565, 572; Joyce, James. (2019). *Ulysses*. Çev. Fuat Sevimay. İstanbul: Kafka Yayınevi, s. 503, 508, 509. —yhn

³ Yazar Andrew Doyle'un yazısında belirttiği bu kısmın orijinali: “And prively he caughte hire by the queynte.” Söz konusu dizeyi Geoffrey Chaucer'in orijinal metninde görebileceğiniz iki sayfa örneği; [Librarius](#) ve [Gleeditions](#). Söz konusu bölüm, Chaucer'in Türkçeye çevrilen kitabında şu şekilde yer almaktadır: “Uzanıp yakalayiverdi kutusundan, dedi, ...”; bkz: Chaucer, Geoffrey. (2020). *Canterbury Hikâyeleri*, Çev. Nazmi Ağıl. (7. Basım). İstanbul: Yapı Kredi Yayınları, s. 121. “Amcık” kelimesi için Nazmi Ağıl “kutu” kelimesini kullanmıştır. Argoda “kutu” dişilik organı anlamındaki vajinaya, “amcık” kelimesine denk gelir. Aktunç'un *Büyük Argo Sözlüğü*'ne göre; “KUTU: i. (yun. *kutis, koitis*'ten) Dişilik organı, vagina, ferç: “Gösterme halka giy donun örtüp bacağını / Dil olma gayrı kapa kutunun kapağını.” (Enderunlu Fâzıl, *Zenannâme*). “Yaprak 'muayeneden' çıkar çıkmaz, gülümseyerek: -Beğendi mi kutunu? diye soruyordu.” (İrfan Yalçın, *Genelevde Yas*). Argo sözlüğü için bkz: Aktunç, Hulki. (2010). *Büyük Argo Sözlüğü (Tanıklıklarıyla)*. (7. Basım). İstanbul: Yapı Kredi Yayınları, s. 198. —yhn.

⁴ Söz konusu yasaya benzer nitelikte sayılabilecek Türkiye'de 21/06/1927 kabul tarihli 1117 sayılı “Küçükleri Muzır Neşriyattan Koruma Kanunu” bulunmaktadır. Tam metin için [bakınız](#). — yhn

var mı diye bakılana kadar yoktu. Yine de Hicklin testi [1959 Müstehcen Yayınlar Yasası](#)'na [*Obscene Publications Act 1959*] kadar devam etti, şu anda kitapçıktaki yasaya kadar.

Ama yine de Birleşik Krallıkta her sene pek çok kişi [2003 Elektronik Komünikasyon Yasası](#) [*Electronic Communications Act 2003*] altında “oldukça saldırgan” açıklamalar denilerek tutuklanıyor, bir materyalin nasıl “baştan çıkartıp kirletebileceği” kurallarının sınırları hiçbir zaman tam olarak çizilmemiştir. 1980’lerdeki ünlü “[video pislikler](#)” [*video nasties*] paniğinde, *The Evil Dead* [*Kötü Ruh-1981*] ve *The Driller Killer* [*Matkaplı Katil-1979*] gibi video filmler sivil davalar başsavcısının sözleriyle, “baştan çıkartma ve kirletme ya da muhtemel izleyicilerinin çoğunun ahlakını bozma” ihtimalleri olduğu gerekçesiyle toplatılmıştı. Bu suçlama için kanıt ise hiç bulunamadı.

Tıpkı 2014’te Birleşik Krallık’a getirilen porno [kısıtlamaları](#) gibi —ki bunların içinde “sopalamak,” “aşağılamak” ve “yüze oturmak” gibi birçok rızayla yapılan yetişkin faaliyetleri var. Nelerin “baştan çıkartıp kirletebileceği” en iyi şekilde “hoşlanmadığımız şeyler” olarak açıklanabilir. Bu standartların belirlenmesi ve özellikle de edebiyat düşünüldüğünde imkânsızdır. Mesela: “Mısırlı erkeklerin aletleri eşek kadardır ve boşalmalarının şiddeti de vahşi atlarinkine benzer” demek yanlış mıdır? Ve eğer öyleyse *Book of Ezekiel*⁵ [*Hezekiel Kitabı*] İncil’den çıkartılmalı mı?

İşin aslında, müstehcenlik kavramı bile topluma karşı bir güvensizliğin gösterimi gibidir. Pis konuşmaların, özel üyeler için olan kulüplerin sigara odalarına saklanması gerektiğini düşünen bir elitizm göstergesidir. Bu düşünce yapısını Leob’un Klasikler Kütüphanesi’nin erken basımlarında görüyoruz. Ki bunlarda ayıp olabilecek antik dildeki dizeler çevrilmeden bırakılmıştır. Mesela Romalı şair Catullus’un işlerinden birinin ilk tercümelerinden birine bakan biri şöyle bir dizeyle karşılaşabilir: “*Pedicabo ego vos et irrumabo*” [“Seni Sodomize edip yüzünü sikeceğim”] hâlâ eski orijinal Latincesinde duruyor. Tabii ki böyle akademik bir kısıtlama yaparak belirli kesitleri sadece o konuda yeterince eğitilmişlere sunmanın sonucu birçok okul çocuğunu en pis yazıtları bulmaya yönlendirmiştir.

Zaten pis olan bir yerin birazcık daha kirleneceği hakkında endişe etmek biraz tezatlık gibi görünse de böyle şeyler kendilerini toplumun en yüksek zevk sahibi olarak gösterenler için en baş sorundur. Britanya Film Sınıflandırma Grubu [*British Board of Film Classification*] *The Exorcist*’in [*Şeytan-1973*] evde izlemek için uygun olmadığı [karanın verdiğinde](#) tüm ülkeye *dadılık* [*in loco parentis*] yapıyorlar ve kendilerinin zavallı ölümlülere kirletecek görüntülere katlanabildiklerini söylüyorlardı. Aynısı *Lady Chatterley’in Sevgilis*’nin bulunan İtalyanca ve Fransızca versiyonları ya da onun sansürlenmiş şekli için de geçerliydi. Penguin Books kitabın tam metnini 1960’ta yayımlamaya karar verdiğinde,

---

⁵ Hezekiel kitabı, Tanah’taki Son Peygamberlerin üçüncü kitabı olup Yeşaya ile Yeremya kitaplarından sonra ve On iki küçük peygamber kitaplarından önce gelir. Bu sıralama Hristiyanlık’taki Eski Ahit’ten biraz farklıdır. İsmi, görümlerinin kaydedildiği, MÖ 6. yüzyılda yaşamış rahip ve peygamber Hezekiel’den alır. Kaynak: Wikipedia. —yhn

ki bu kitap basıldıktan 30 yıl sonraydı, üst sınıflar bunu sosyal saygınlığa karşı bir dış tehdit olarak gördü.

İşte Norman Douglas da kitabı *Some Limerics*'i [*Bazı Şiirler*] 1928'de bu kalan paternalizm bulutlarının gölgesinde, İtalyan yayıncı Pino Orioli, *Lady Chatterley'in Sevgilis'i*'ni yayımladıktan beş ay sonra yayımadı. Douglas, Lawrence'ın elitlerin iffetsiz eğlence anlayışlarını yıkıp bu alt kültürü [*sub-culture*] demokratik hâle getirmiş ve Douglas'ın biyografi yazarı Mark Holloway'i alıntılacak olursak, "Belirli düzeydeki beyefendilerin pisliklerini ait olduğu yerde tutacağına güvenilebilir" hâle getirmişti. Tipik bir örnek verecek olursak:

Brestli bir arkadaş vardı
Karısını şehvetle emen
Karısının derin inlemelerine rağmen
Onun bağırsaklarını emdi
Ve onları göğsünün her yerine tükürdü

Müstehcen mi? Kesinlikle ama çocuksu dili yazarın akademik yazımıyla bozuluyor ve her halükârda bu kitabı özellikle "pis şakacı seçkinler"e yazmıştı. Douglas *Bazı Şiirler*'in yayımlanmasında acele etti, Lawrence'ın ilk şeklini görmüş ve tabuların çoktan yıkılmış olma ihtimalinin kitabı için istediği etkiyi düşüreceğini düşünmüştü.

Söylenenler biraz paradoks gibi. Sansür bir biçimde sanatsal dışa vurumun kısıtlanması olsa da eğer toplumda çok az kural olsaydı bu sefer de yazılan eserlerin de etkileri çok daha az olurdu. Sanırım bu dünyada Mervyn Griffith-Johns'lara ve Mary Whitehouse'lara onlara rahatsız edecek sanatkârlara olduğu kadar ihtiyacımız var. Bununla beraber bugünün açık kitap ve filmlerine karşı gösterilen öfkenin geçmişte *Ulysses*'e gösterilenden çok da farklı olmadığını farkında olup, o zamanın eleştirmenlerinin de Joyce'un şaheserinin ve tuvalet yazısının arasındaki farkı anlayamadığını bilmeliyiz. İğrenmenin eleştirel düşünme becerimizi bozma yeteneği var; tıpkı öfke ya da cinsel isteklerde olduğu gibi, isteğimizin mantığımızın önüne geçmesine sebep oluyor. Bir sanatçının eserini müstehcen bulmamız onun değersiz olduğu anlamına gelmez. Bunu hatırlamak iğrensek bile bizim için iyi olacaktır.

Kayda Değer Akademik Metinler mottosuyla, 10 Ağustos 2015 tarihinde yayın hayatına başlayan sosyalbilimler.org, sosyal bilimler meselelerine yoğunlaşan, gönüllülük odaklı, açık erişim, akademik bir web sitesidir. Hakkında detaylı bilgi almak için sosyalbilimler.org/hakkinda sayfasını, ekibimizde gönüllü olarak görev almak için sosyalbilimler.org/basvuru sayfasını ziyaret edebilirsiniz.

Facebook, Twitter, Instagram ve YouTube'da @sosbilorg kullanıcı adıyla *Sosyal Bilimler*'i takip edebilirsiniz.

sosyalbilimler.org/abonelik sayfasından e-bülten aboneliği olarak, her pazar günü, o hafta içinde sosyalbilimler.org'da yayımlanan çalışmaların tamamını size gönderilecek bir e-posta ile alabilirsiniz.

sosyalbilimler.org'da yayımlanan metin, video ve podcastlerin paylaşıldığı Telegram grubuna t.me/sosbilorg adresinden katılabilirsiniz.